

Poul Michelsen
landsstýrismaður

Svar

uppá

fyrispurning frá Kristínu Heðinsdóttir Clementsen, lögtingskvinnu, í lögtingsmáli nr. 17/2015, viðvíkjandi flóttafólki.

Spurningurin var soljóðandi:

1. *Í samgonguskjalinum stendur: “Sum partur í einum sínamillum tengdum heimi hava Føroyar eisini ábyrgd í mun til tær ovurhonds stóru avbjóðingarnar við flóttafólki og neyðstøddum kring heimin – og á henda hátt av at royna at skapa eitt tryggari heimssamfelag.” Hvat merkir hetta ítøkiliga?*
2. *Arbeiðir landsstýrismaðurin í útlendingamálum við nøkrum ítøkiligum viðvíkjandi flóttafólkaspurninginum?*
3. *Metir landsstýrismaðurin, at Føroyar gera nóg mikið við stóru avbjóðingarnar við flóttafólki og neyðstøddum?*

Viðmerkingar

Tað gongur ikki tann dagur, har vit ikki hoyra um flóttafólk í miðlunum. Flóttafólk eru persónar, sum hava grundaðan ótta fyri at vera forfylgd orsakað av rasu, átrúnaði, uppruna, tilknýti til serligan sosialan bólk, ella politiska áskoðan, og sum ikki eru í heimlandi sínum. Sambært Sameindu Tjóðum vóru í 2014 19 mió. flóttafólk, 38,2 mió. fólk, sum eru burtur frá egnum heimi, men enn í egnum landi, og minst 1,66 mió. fólk spurdu um friðskjól í 2014. Hetta gevur yvir 59,5 mió. fólk, sum ikki eru í sínum heimstaði. Føroyar eru partur av einum altjóða heimi, og spurningurin er, um ikki eisini vit eiga at hjálpa flóttafólkum og neyðstøddum. Undirritaða ynskir tí at fáa at vita, hvat orðing í samgonguskjalinum merkir, hvørt landsstýrismaðurin arbeiðir við nøkrum ítøkiligum viðvíkjandi flóttafólkaspurninginum, og um landsstýrismaðurin metir, at Føroyar ger nóg mikið í løtuni.

Svar:

Spr. 1.

Orðingin í samgonguskjalinum skal lesast í ljósinum av, at Føroyar eru millum tey ríkastu londini í heiminum og við ríkidømi sum okkara, fylgja eisini nakrar skyldur, ikki bara mótvegis okkara egnu borgarum, men eisini ein altjóða moralsk skylda, sum partur av heimssamfelagnum.

Vit í Føroyum hava, eins og eitthvørt land í heiminum, avbjóðingar, sum skulu loysast og sum peningur skal setast av til. Men vit kunnu rætt og slætt ikki loyva okkum at hugsavna okkum um Føroyar aleina. Tíverri haldi eg, at vit frá almennari síðu í ov stóran mun hava haft lyndi til at gera tað.

Vit eru partur av einum heimssamfelagi, hvar ein hending eina staðni í heiminum sera skjótt hevur heimsfevnandi avleiðingar. Vit hava sæð nógv dømi um hetta í sambandi við eitt nú veðurlagsbroytingar, fíggjarkreppur og avleiðingar av kríggi. Stóru flóttafólkastreymarnir eru eitt syrgiligt dømi um júst hetta. Nettupp tí hava vit eina skyldu at hjálpa so væl, vit kunnu.

Føroyar eru, um vit vilja tað ella ikki, partur av einum samantvinnaðum heimssamfelagi, hvar øll, smá sum stór, hava ábyrgd at lyfta eftir førimumi.

Tað haldi eg ikki vit frá almennari síðu í nóg stóran mun gera í dag. Fyri at siga tað eitt sindur fýrakantað, so haldi eg, at vit í Føroyum duga í so væl at njóta rættindi og ágóðar, sum altjóða samstarv og heimurin kring okkum hava at bjóða. Tá tað hinvegin kemur til at lata nakað afturfyri, skortar viljin í ov stóran mun.

Tað er hetta vit skulu gera nakað við og tað er hetta, sum orðingin í samgonguskjalinum ítøkiliga merkir.

Tá tað hinvegin snýr seg um einstaklingar og hjálparfelagsskapir í Føroyum, er søgan ein heilt onnur. Vit síggja ferð eftir ferð, at føroyingar og vælgerandi felagsskapir í Føroyum innsavna upphæddir, sum lutfalsliga eru nóg stórri enn í øðrum londum. Vit síggja eisini sera stóra vælvild millum føroyingar at hjálpa á annan hátt, sum m.a. átakið “Hvussu kunnu vit hjálpa?” vísti. Sum einstaklingar og sivilsamfelag eru vit við øðrum orðum sera tilvitað um tað, sum hendir kring okkum og til reiðar at veita eina hjálpandi hond.

Tíðin er komin til, at vit sum stjórn og lögting í størri mun fara at fylgja hesum rákinum og fordøminum, sum vit síggja millum føroyingar. Vit eiga at raðfesta menningar- og neyðhjálp hægri og í størri mun enn í dag hjálpa okkara neyðstøddu samborgarum í útlondum.

Spr. 2.

Lat meg fyrst siga, at útlendingamál og ikki minst flóttafólkaspurningurin, má sigast at vera ein hin størsta altjóða avbjóðing í nýggjari tíð, og hevur stóran týðning fyri meg persónliga og sum landsstýrismaður í útlendingamálum.

Samgongan hevur sett sær sum mál, at útlendingaøkið skal yvirtakast frá ríkismyndugleikunum í hesum samgonguskeiðinum. Flóttafólk eru sjálvsagdur og natúrligur partur av málsøkinum og útgangsstøðið hjá mær er, at vit sjálvandi eisini taka fulla ábyrgd, tá tað kemur til handfaringina av flóttafólkunum.

Sum skipanin er í lýtuni, meti eg ikki, at tað er skilagott at taka flóttafólk til Føroyar, hvar tað skuldi verið við vælsignilsi frá donskum myndugleikum og sambært donskum lógarásetingum, sum skulu setast í gildi fyri Føroyar. Tí haldi eg, vit fyrst skulu hugsavna okkum um at fremja eina skipaða og skilagóða yvirtøku og í hesum viðfangi kanna gjølla møguleikarnar fyri, hvussu Føroyar kunnu taka ímóti flóttafólki, um politisk undirtøka er fyri tí. Lat tað vera greitt, at eg sjálvur haldi, at vit eiga at taka ímóti flóttafólkum, men tað skal vera undir skipaðum og væl fyrireikaðum viðurskiftum og tað skal vera, tá vit sum land formliga hava tikið hesa ábyrgd á okkum.

Eg upplivi dagliga, at tað er ein forðing fyri Føroyar, at vit ikki hava ábyrgdina av útlendingaøkinum; at tað eru danskir myndugleikar, við støði í danskari lóggávu, sum avgera, hvør útlendingur skal hava loyvi at vera í Føroyum. Tað er ein forðing fyri vinnulívið og harvið ein vansi fyri alt samfelagið, at vit í góðum tíðum hava ov torført við at útvega útlendingum arbeiðsloyvi í Føroyum. Harvið fáa vit sum samfelag ikki neyðuga vinningin burturúr góðum tíðum, tí vantandi arbeiðsmegi leggur lok á vøksturin. Tað er ein vansi fyri vanligar føroyingar, sum ynskja at seta búgv í Føroyum saman við útlenskum maka, eftirsum reglurnar í nógvum førum eru ov stramar til føroysk viðurskifti. Tað er ein forðing hjá útlenskum skiftisnæmingum, sum enda við at velja møguleikan frá at taka eitt lestrarskeið á Fróðskaparsetrinum, orsakað av stirvnum reglum um arbeiðs- og upphaldsloyvi og tað eru somuleiðis nógv dømi um forðingar fyri ítróttarfeløg og onnur, sum í avmarkaða tíð ynskja hjálp frá útlendingum í sínum virki.

Tað er stutt sagt ein vansi fyri Føroyar, at vit ikki sjálvstøðugt kunnu avgera, hvørji fólk skulu hava loyvi at upphalda sær í Føroyum.

Tá kjakið tekur seg upp um yvirtøku av málsøkjum frá donskum myndugleikum, haldi eg vit hava lyndi at stara okkum blind í teimum forðingum, sum fylgja við eini slíkari avgerð. At vit eru ov smá og at umsitingin og handfaringin av nýggjum málsøkjum er ov tyngjandi fyri eitt so lítið land sum Føroyar. At vit ikki hava neyðuga førleikan, støddina og fíggingina til at megna uppgávuna til fulnar.

Hesar grundgevingarnar eru eisini vanligar, tá kjakið snýr seg um yvirtøku av útlendingamálum. Í stóran mun haldi eg tó, at hetta eru atlit, sum vit kunnu taka hædd fyri við at skipa okkum skilagott. Tað er ongin sum sigur, at vit skulu hava somu skipan sum Danmark, eftir at málsøkið er yvirkikið. Sjálvandi skulu vit laga umsiting og reglur til føroysk viðurskifti, soleiðis at vit tryggja, at vit ikki missa tamarhald á støðuni. Tað er ein avbjóðing, sum sjálvandi skal takast í álvara við neyðugum ásetingum í eini føroyskari útlendingalóg. Í og við at vit liggja so fjarskotin, eru hesar avbjóðingar tó minni enn á evropeiska fastlandinum, og eg eri sannførdur um, at vit fara at megna at umsita útlendingamál á fullgóðan hátt, eins og vit hava megnað tað í so nógvum øðrum málum.

At taka móti flóttafólki og integrera útlendingar, er ein stór og avbjóðandi ábyrgd fyri eitt hvørt samfelag. Men vit hava í veruleikanum ein einastandandi møguleika í Føroyum at læra av teimum mistøkum, sum vit síggja aðrastaðni, hvat integratióin viðvíkur. Vit hava sæð, hvat ikki riggar og onnur dømi um væl eydnaða integratióin. Hesum dýrt keyptu royndum í øðrum londum, kunnu vit nú njóta ágóðan av, so vit skipa og tillaga okkara tænastrur so skynsamt sum gjørligt og eftir føroyskum viðurskiftum.

Millum viðurskiftini, sum vit mugu hava greiðu á, áðrenn ein avgerð um at taka flóttafólk verður tikin er, hvussu vit hýsa flóttafólkunum. Harnæst má greiða fáast á, hvørjar heilsutænastrur, sosialar tænastrur og fígjarligan stuðul annars, flóttafólk hava rætt til.

Reglur mugu somuleiðis gerast um frálæru til flóttafólk, og um tilknýti hjá flóttafólkum til arbeiðsmarknaðin, um uppgávur hjá almennum myndugleikum o.a. Síðst, men ikki minst, er neyðugt at gera púra greitt, hvør hevur ábyrgdina, hvør rindar og hvør samskipar móttøkuna, tá flóttafólk koma.

Danmark og Íslandi eru hesi viðurskifti ásett í lógum, sum eisini staðfesta, at tað eru kommunurnar, sum yvirtaka ábyrgdina av flóttafólkunum frá statinum, aftaná at tey eru góðkend sum flóttafólk.

Tað er trupult at meta um kostnaðin av at taka flóttafólk til Føroyar. Tað veldst millum annað um, hvussu nógv flóttafólk vit átaka okkum at taka ímóti, um tey fáa arbeiði, í hvønn mun tey hava tørv á serligum tænastum o.a. Á vitjan í Íslandi í fjør heyst, upplýsti íslenska velferðarmálaráðið, sum varðar av flóttafólkamálum, at tey árliga nýta 225 tús. kr. pr. flóttafólk um árið. Í Danmark eins og í Noregi er hesin kostnaður uml. 200 tús. kr. um árið.

Hvat verður gjørt?

Uttanríkis- og Vinnumálaráðið hevur tikið samráðingar upp aftur við dansku stjórnina um at yvirtaka málsøkið. Í oktober 2015 undirskrivaðu Inger Støjberg, danski ráðharrin við ábyrgd av útlendingaøkinum, og eg, avtalu um, at fyrireikingararbeiðið nú verður raðfest av báðum pørtum og at miðað verður ímóti, at fyrireikingarnar verða lidnar í fyrra hálvári 2016.

Ein partur av hesum fyrireikingum er uppgávan at fáa eina semju í lag við Schengen-myndugleikarnar í Brüssel. Hetta hevur fyrr víst seg at vera avbjóðing í mun til yvirtøkutilgongdina. Flóttafólkastreymurin hevur sett Schengen-skipanina undir stórt trýst og vit síggja í dag, at lond aftur eru farin at hava marknaeftirlit og at kjakast verður um, hvørt Schengen-skipanin í verandi líki yvirlivir hesa kreppuna. Sjálvsagt kann hetta eisini hava ávirkan á, hvørja loysn vit velja í Føroyum, hvat marknaeftirliti viðvíkur, men eg havi tó góðar vónir um, at vit fara at finna eina loysn á hesum spurninginum og at yvirtøkan verður framd í verki.

Afturat spurninginum um Schengen er sjálvsagt stórt greiningararbeiði, sum skal gerast liðugt áðrenn eina yvirtøku, hvar øll viðurskifti sum viðvíkja lóggávuni, sjálvari yvirtøkuni og umsitingini av málsøkinum nágreiniliga verða lýst. Síðani verður hetta greiningararbeiðið brúkt sum týðandi partur av tí avgerðargrundarlagi, sum Løgtingið at enda skal taka støðu til í sambandi við eina yvirtøku.

Ein partur av hesum greiningararbeiði er sjálvsagt at gera greitt, hvussu Føroyar kunnu røkja sínar altjóða skyldur í mun til flóttafólk, tá útlendingamál verða yvirtikin. Ein full yvirtøka av málsøkinum krevur nevnliga, sum nevnt, at Føroyar hava neyðugu tilbúgvingina at taka ímóti flóttafólki.

Uttanríkis- og vinnumálaráðið er í lötuni í gongd við at kanna, hvussu Ísland og møguliga eisini Áland hava skipað seg, tá tey taka ímóti flóttafólki. Mett verður, at hesi lond hava skipanir, sum kunnu vera góður íblástur, tá vit í Føroyum fara at skipa okkum í flóttafólkamálum. Harafturat er ætlanin at taka samband við hjálparfelagsskapir, samtøk og kommunur í Føroyum, soleiðis at vit fáa gjørt ítøkilig, hvussu vit kunnu tryggja eina skipaða og væl eydnaða integratióin av teimum flóttafólkum, sum koma til Føroyar.

Slíkt kanningararbeiði og fyrireiking er sum nevnt ein fortreyt, áðrenn vit kunnu taka ímóti flóttafólki í Føroyum. Ikki aleina tí tað eru altjóða krøv, sum vit skulu liva upp til, men eisini tí vit bæði skylda okkum sjálvum og ikki minst flóttafólkunum, at hjálpin er hin rætta, at vit hava hóskaði bústaðir og at neyðug integratiónsátøk eru upp á pláss, soleiðis at útgangsstøðið verður so gott, sum til ber til at fáa eina væl eydnaða tilgongd. Ein tilvildarlig og ófyrireikað avgerð um at taka flóttafólk í dag kann fáa óhepnar sosialar fylgjur fyri okkum sum samfelag og okkara hugburð til flóttafólkasurningin framyvir.

Tá uppskot til yvirtøkuleist verður lagt fyri Løgtingið, inniheldur hesin eisini eitt tilmæli ella uppskot um, hvussu ein flóttafólkatilbúgving kann skipast í Føroyum eftir eina yvirtøku, sum løgtingið síðani skal taka støðu til.

Neyðhjálp

Til hetta er gjørt, skulu vit hjálpa flóttafólki á tann hátt, vit best kunnu og um vit vilja veita eina hjálpanði hond við stuttum skotbrái, haldi eg, at besta loysnin er at hjálpa flóttafólki við fíggjarligum stuðli, har tey eru í dag.

Samgongan hevur valt at hækka játtanina á fíggjarlógini til neyðhjálp við 40 % úr 600 tús. í 2015 til 1 mió. kr. í 2016.¹ Tað merkir, at Føroyar til samans lata 3,5 mió. kr. til menningar- og neyðhjálp í 2016, meðan vit í fjør játtaðu 3,1 mió. kr. til økið.

Higartil er neyðhjálpin latin eftir áheitan og í samstarvi við føroyskar eins og útlenskar hjálparfelagsskapir, herímillum altjóða felagsskapir, sum t.d. Heimsmatvørufelagsskapin undir Sameindu Tjóðum, "World Food Programme" og Reyða Kross.

Støðan við flóttafólki í dag er at meta sum bráðliga íkomin vanlukkustøða og tí er sannlíkt, at játtanin til neyðhjálp verður brúkt til at bøta um viðurskiftini hjá flóttafólki í neyðstøðu í 2016. Í 2016 arbeiða vit fyribils eftir sama leisti sum undanfarin ár, t.e., at Føroyar lata neyðhjálp eftir formligari áheitan frá viðurkendum felagsskapum í sambandi við bráðliga íkomna vanlukkustøðu.

Tá hetta er sagt, so eri eg greiður yvir, at hetta ikki er nóg mikið. 1 mió. kr. í stuðli frá almennu Føroyum stendur langt frá mát við ST-tilmælini um, at OECD-londini eiga at lata eina upphædd, sum svarar til 0,7 % av BTI.

Í kjakinum í KVF týskvøldið 5. januar varð upplýst, at vit einans lata eina upphædd, sum svarar til 0,006 % av BTI í menningar- og neyðhjálp. Hetta er ikki heilt rætt, eftir sum rætta talið er 0,02 % av BTI, sum verður latið í neyð- og menningarhjálp.

Óansæð er hetta als ikki nóg mikið. Vit eiga og skulu lata meiri í neyðhjálp og eg fari at virka fyri, at játtanin komandi árin kemur at hækka, soleiðis at vit so líðandi koma upp á málið um at veita 0,7 % av okkara BTI. Hetta krevur sjálvsagt, at politisk undirtøka er fyri hesum og eg haldi, eg kann siga, at undirtøka í øllum førum er fyri, at vit í komandi ári aftur hækka játtanina.

¹ Til kunningar um neyðhjálp í 2015 var játtanin 600.000 kr., men varð hækkað við 650.000 kr. á várið 2015. Talan er tó ikki um eina hækking til menningar- og neyðhjálp samlað, eftir sum peningurin varð tikin frá stuðulsjáltanini til menningarsamstarv, sum samsvarandi lækkaði við 650.000 kr. (HMR umsat neyðhjálp tá).

Um vit tó skulu rækka málinum um 0,7 % av BTI, sum í dag hevði verið uml. 124 mió. kr., krevur tó, at vit leggja eina miðvísa ætlan og í nógv ár fram stigvíst hækka játtanina til menningar- og neyðhjálp. Her tosa vit um eina langa tilgongd, men tað er ikki órealistiskt, at vit náa hesum máli innan 10-15 ár, um vit leggja okkum eina miðvísa ætlan fyri, at hetta verður gjørt. ST-limalondini hava síðan 1970 arbeitt við at náa málinum um 0,7% av BTI, og tey fæstu eru komin á mál.

Í fyrstu syftu fari eg at virka fyri, at sjøtul verður settur á eina slíka ætlan í sambandi við komandi samráðingarnar um fíggjarkarmarnar fyri næstu árinum og at játtanin til menningar- og neyðhjálp aftur verður økt á komandi løgtingsfíggjarlóg.

Spr. 3.

Víst verður til svarini omanfyri.

Uttanríkis- og vinnumálaráðið, tann 8. januar 2016

Poul Michelsen
landstýrismaður